

A tegezés és a magázás használata és a metapragmatikai tudatosság magyar anyanyelvűek és magyar mint idegen nyelv tanulók körében

Árvay Anett – Kovács Margit (SZTE)

A jelen kutatást az a tapasztalat motiválta, hogy a mai magyar verbális kommunikációban a tegezés és a magázás használatát, mint a nyelvi udvariasság alapvető elemét nagyfokú bizonytalanság övezi. Ugyanazon beszédhelyzetben az anyanyelvi beszélők egy része a magázó, mások a tegező formát részesítik előnyben. E jelenség különös fontossággal bír a magyar mint idegen nyelv órán, amikor az idegen ajkúak próbálnak szociopragmatikailag helyes megnyilatkozást alkotni a tanár és a magyar nyelvhasználói közeg példái alapján.

Kutatásunkban mind a tegezés-magázás használatát, mind pedig a használatra vonatkozó metapragmatikai tudatosságot vizsgáljuk magyar anyanyelvűek ill. magyarul tanulók körében négy kutatási kérdés mentén: 1. A tegező vagy a magázó formát választják inkább a 20-30 éves magyar adatközlők egy-egy adott beszédhelyzetben?; 2. A tegező vagy a magázó formát választják inkább a 20-30 éves magyar mint idegen nyelvet tanuló adatközlők egy-egy adott beszédhelyzetben?; 3. Milyen a tegezés és a magázás kurrens használatának megítélése a 20-30 éves adatközlők körében?; 4. Milyen a tegezés és a magázás kurrens használatának megítélése a 60 éven felüli adatközlők körében? E két utóbbi kérdés a metapragmatikai tudatosságot vizsgálja, valamint azt a hipotézist teszteli, miszerint a tegezés-magázás gyakorlata változáson megy keresztül az utóbbi évtizedekben.

A kutatáshoz kétféle kutatási eszközt fejlesztettünk: az első és a második kérdéshez egy magyar nyelvű diskurzuskiegészítő kérdőívet, a harmadik és a negyedikhez egy interjú-protokollt. A kérdőív válaszadóinak húsz szituációban kellett egy-egy megnyilatkozást megfogalmazniuk. A szituációkban kontrolláltuk a belső és a külső kontextuális faktorokat (Brown-Fraser, 1979), és többféle beszédaktust jelenítettünk meg: kérést, panaszt, bocsánatkérést, javaslatot, visszautasítást, meghívást, egyet nem értést. A kérdőívet huszonöt 20-30 éves magyar és huszonöt 20-30 éves, legalább B2-es nyelvismereti szinttel rendelkező magyarul tanuló egyetemista töltötte ki.

A harmadik és a negyedik kutatási kérdés megválaszolásához csoportonként tíz félig-struktúrált interjút vettünk fel a 20-30 éves magyar, a 20-30 éves magyarul tanuló idegen ajkú és a 60 éven felüli magyar populációban. Az interjúkérdésekben azt is vizsgáljuk, hogy a válaszadó milyen faktorokat vesz figyelembe, amikor a tegező vagy magázó formát választja, ezáltal kirajzolódtak a bizonytalanság okai és a tegezéssel kapcsolatos esetleges negatív reakciók is. Az idegen ajkúakkal készített interjú rávilágított arra is, hogy miként oldják fel a nyelvtanulók az osztálytermi nyelvhasználati gyakorlat és a valós életben hallott formák között tapasztalható ellentmondást.

A válaszok eredményeinek értékelése után kísérletet teszünk a nyelvhasználati változás magyarázatára a mai kultúrantropológiai modellek segítségével. Jelen kutatás hozadéka hasznos lehet az anyanyelv-pedagógia és az idegennyelv-pedagógia számára is.